

**AUTOREGLAREA PROCESULUI FORMATIV DE DEZVOLTARE A
COMPETENȚEI DE CERCETARE/INVESTIGARE LA DISCIPLINA GEOGRAFIE
UTILIZÂND JURNALUL REFLEXIV**

Dumitrașcu Doina Maria

UPSC „Ion Creangă”

(România)

ORCID: 0000-0002-8979-5588

Adnotare

Articolul evidențiază importanța actului reflexiv în eficacizarea procesului de evaluare formativă a competenței de cercetare/investigare la disciplina Geografie la liceeni. Utilizarea jurnalului reflexiv pe tot parcursul procesului didactic, la etapa evaluării inițiale, evaluării de progres și la etapa evaluării de bilanț, se constituie într-un instrument complex de comunicare între elev și profesor cu rol de întărire a învățării și de atenuare a aprecierii distorsiunilor rezultatelor școlare. Psihologia experiențială explică dispoziția spre cercetare prin rezonarea cu domeniile de interes ale investigatorului și experiențele parcurse.

Cuvinte-cheie: competența de cercetare/investigare, competențe metacognitive, evaluare formativă, jurnal reflexiv, capacități intelectuale, gândire științifică.

Annotation

The article highlights the importance of the reflexive act in the effectiveness of the formative assessment process of the research/investigation competence in the Geography discipline for high school students. The use of the reflective journal throughout the didactic process, at the stage of the initial evaluation, the progress evaluation and at the stage of the balance evaluation, constitutes a complex communication tool between the student and the teacher with the role of strengthening learning and mitigating the appreciation of the distortions of the results school. Experiential psychology explains the disposition to research by resonating with the investigator's areas of interest and experiences.

Keywords: research/inquiry competence, metacognitive skills, formative assessment, reflective diary, intellectual abilities, scientific thinking.

Introducere. Conceptul de parteneriat aplicat procesului de învățământ în toate fazele sale de planificare – predare- evaluare poate fi operaționalizat prin obiective care vizează performanțe școlare exprimate în context individual sau colectiv. Rezultatele învățării [1] reprezintă variabile care depind de gradul de armonizare a relațiilor dintre componentele profesionale ale cadrelor didactice și nivelul de funcționare a mecanismelor de interiorizare a contextualității procesului de formare/dezvoltare a competențelor școlare.

Jurnalul reflexiv - „reflexive diary”, este un instrument de evaluare/autoevaluare capabil să autoregleze procesul de dezvoltare a deprinderilor și a atitudinilor de cercetare și a competențelor metacognitive a elevilor [4].

Literatura de specialitate [5] prezintă patru tipuri de rezultate școlare:

- Cunoștințele științifice, epistemice și procedurale exprimate de diferite niveluri taxonomice precum date, fapte, concepte, definiții, teoreme;

- Capacitatea practico - aplicativă a cunoștințelor sub formă de priceperi, deprinderi și abilități;

- Capacități intelectuale reliefate de tipul de raționament, utilizarea schemelor cognitive, taxonomia operațiilor și mecanismelor cognitive;

- Trăsături de personalitate sub aspect axiologic de comportament și atitudine activă rezolutivă.

Operațiile componente evaluării se pot referi atât la procesul propriu-zis de dezvoltare a competenței de investigare în mediul școlar cât și la performanțele elevilor sub forma celor patru tipologii de rezultate sus – menționate cu niveluri de manifestare diferită.

Pedagogul Emil Păun împărtășește opinia lui Schön et all. privind existența a patru faze de manifestare a reflexiei în educație: reflecția în acțiune și reflexia asupra acțiunii, reflexia pentru acțiune și reflexia despre acțiune. Toate aceste etape poziționează elevul și profesorul său în ipostaza de expert autonom.

În contextul instruirii pe module, specific structurii anului școlar 2022 – 2023 din România, colectarea datelor privind elementele de favorabilitate și restrictivitate ale învățării investigative se poate realiza sistematizat sub formă de tabel, exemplificat în tabelul nr. 1, organizat pe principii de feed-back din partea elevului și al profesorului. Analiza situațională a răspunsurilor date ca bifă (X) ce marchează apartenența la o afirmație sau sub formă de descriere, detalieri (D) trebuie corelată cu obiectivele instructiv-educativele modulului, ale lecției de Geografie.

Tabelul 1. Jurnal reflexiv asupra procesului de dezvoltare a competenței de cercetare/investigare la disciplina Geografie

Componente evaluative	Feed – back elev	Feed - back profesor		
		Atitudini		● Nivelul de dezvoltare a gândirii științifice
Explicarea logicii acțiunii	<ul style="list-style-type: none"> ● Importanța aplicativă ● Importanța teoretico-științifică 		Civice	<ul style="list-style-type: none"> ● Caracter rezolutiv
Explicarea logicii cognitive	<ul style="list-style-type: none"> ● Raționament deductiv ● Raționament inductiv ● Scheme cognitive ● Operatori cognitivi 	X	De muncă intelectuală	<ul style="list-style-type: none"> ● Reproductiv ● Aplicativ ● Integrat ● Inovativ
Argumentarea autoevaluării	<ul style="list-style-type: none"> ● Explică/identifică autoevaluarea ● Opinii personale ● Argumente științifice 	D	Meta-cogniție	<ul style="list-style-type: none"> ● Cunoștințe științifice ● Cunoștințe epistemice ● Cunoștințe procedurale
Motivarea construirii cunoașterii	<ul style="list-style-type: none"> ● Interese științifice ● Curiozitatea ● Dorința de afirmare/ ● DETALIERI 	X D	<ul style="list-style-type: none"> ● Tip de inteligență ● Evaluare predictivă 	

Evaluarea capacităților cognitive [6] se poate realiza holistic și/sau analitic. Recomandăm eșalonarea unor întrebări care descompun operațiile gândirii sau urmăresc etapele procesului investigativ. Întrebările vizează justetea operațiilor mintale folosite în rezolvarea situației semnificative de învățare și la procedeele adaptate specificului geografic al elementelor, proceselor și fenomenelor investigate. Analitic, raportarea proceselor de gândire la obiectivele operaționale indică calitatea actului reflexiv.

Argumentarea autoevaluării reliefează aspecte metacognitive de cunoaștere a procedeeelor, metodelor de producere a cunoașterii. Cadrul de evaluare Pisa 2015 [7] atrage atenția asupra distincției dintre argumentarea aspectelor rezolutive ale problemei de cercetare pe baza opiniei personale și argumentarea lor pe baza faptelor, principiilor sau a teoriilor științifice. Profesorul poate astfel să proiecteze învățarea cu accent pe categoriile de cunoștințe epistemice sau procedurale care se constată în analiza de nevoi formative.

Motivarea construirii cunoașterii favorizează exercitarea funcției „forward” a instruirii. Cunoscând aspectele de interes ale elevilor, procesul formative al competenței de cercetare la disciplina Geografie incumbă aspecte cu grad ridicat de modelare a atitudinilor de cercetare.

Jurnalul reflexiv îl putem echivala cu metoda verbalizării din punctul de vedere al căii de obținere a informațiilor și cu judecata expertă, ca operație a procesului de evaluare. Atât elevul cât și profesorul sunt responsabilizați prin acest instrument în plan acțional operațional și metodologic.

Analiza comparativă a două modele curriculare [8, pp. 48- 58] centrate pe instruirea bazată pe competențe conturează metodologia specifică de evaluare a competenței de cercetare/investigare.

În Marea Britanie, un model de competență profesională, conceput holistic de către Cheetham Chivers (1996; 1998), integrează cinci componente reprezentative ca structură și funcționalitate care trebuie vizate și în mediul educațional pentru a se realiza joncțiunea finalităților de sistem de învățământ cu piața muncii. Dimensiunea cognitivă se referă la teoriile, conceptele și cunoștințele dobândite experimental prin educația informală. Dimensiunea funcțională exprimată prin abilități numite - „skills” reflectă aplicabilitatea cunoștințelor „know-how”. Dimensiunea comportamentală „knowhowtobehave” – a ști cum să te porți se evaluează prin performanțe. Dimensiunea etică cuprinde valorile personale cât și capacitatea de a emite judecăți de valoare în situații reale iar metacompetența reprezintă – „a ști cum să știi”, capacitatea de a gestiona incertitudinea, învățarea și reflexia.

Sistemul de învățământ german abordează conceptul de competență ca un sistem de intrări și ieșiri de sistem cu referențial curricular sub forma domeniilor învățării care sunt activate prin capacitatea de acțiune „Handlungskompetenz”. Domeniile specifice competenței descrise anterior sunt structurate concentric sub formă de prechiziții ale formării/dezvoltării competenței. „Sachkompetenz” reprezintă abilitatea de a gândi și acționa prin insight în rezolvarea de probleme. „Fachkompetenz” include deopotrivă cogniția și funcționalitatea iar competența personală – „Personalkompetenz” subscrie în sfera sa abilitățile sociale, „Sozialkompetenz”. „Methodenkompetenz” – metacompetența definită de Boreham Nicholas, în 2002 „workprocess knowledge” – acel ansamblu de cunoștințe despre elaborarea procesului dezvoltării competenței este componenta care asigură individualizarea competenței înțeleasă ca un construct individual format și dezvoltat la intersecția domeniului cognitiv, afectiv și psihomotor.

Există metode clasice de evaluare a cunoștințelor precum testele docimologice standardizate dar aspecte precum cele cognitive și metacognitive necesită o observație atentă, detaliată de nuanță exprimată prin descrierea însăși a modului de gândire și acțiune a elevului. Informat asupra utilității instrumentului de evaluare de tip – jurnal reflexiv, informat asupra structurii și modului de funcționare elevul conștientizează că scopul lui principal este dezvoltarea competenței de cercetare. Jurnalul reflexiv nu se evaluează prin calificative sau

note dar însemnările privind tipul de raționament, motivele care au orientat decizia și rezolvarea problemei de cercetare, pattern-urile cognitive, sistemul de valori care explică implicarea în investigare, prioritizarea valorilor, etc. constituie o diagnoză prescriptivă pentru dezvoltarea componentelor de evaluare.

Jurnalul reflexiv se poate erija într-o formă de reflexie în investigare sau reflexie despre cercetare. Ambele etape se susțin în dezvoltarea rezultatelor învățării.

Concluzii. Obiectivitatea acestui instrument alternativ de evaluare depinde de frecvența ridicată cu care este aplicat, de abordarea critică, diagnostică și predictivă a aspectelor evaluative implicate în procesul de dezvoltare a competenței de cercetare/investigare.

Cultivarea atitudinii de autoevaluare obiectivă [2], pe toate palierele învățării investigative: comunicare, cunoaștere științifică, strategii didactice eficiente și eficiente reprezintă un deziderat educațional.

Racordarea la piața muncii a absolventului de liceu, la sectorul academic de cercetare și inovare din mediul universitar și nu în ultimul rând la situații reale de învățare pe tot parcursul vieții „lifelong learning” se realizează prin intermediul abilităților reflexive.

Bibliografie

1. BOCOȘ, M. *Instruirea interactivă. Repere pentru reflecție și rațiune*, Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2002, 378 p., ISBN 973610091X,
2. CALLO, T. *Pedagogia practică a atitudinilor*. Chișinău: Litera, 2014. 240 p. ISBN 978-9975-74-340-2.
3. CARTEA INTERNAȚIONALĂ A EDUCAȚIEI PRIN GEOGRAFIE. Disponibil: www.igu-cge.org/wp-content/uploads/2018/02/16.-Romanian.pdf CCGE GeographyStandards (istar.ca) Citat [12.04.2023].
4. CUCOȘ, C. *Teoria și metodologia evaluării*. Iași: Polirom, 2008. 272 p. ISBN978-973-46-0936-9.
5. ION, T. R. *Evaluarea în procesul didactic*. Ediția a III-a. București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 2007. 288 p. ISBN 978-973-30-172-2371.26.
6. NEACȘU, I. *Neurodidactica invatarii si psihologia cognitive. Ipoteze. Conexiuni. Mecanisme*. Editura Polirom, 2019, 192 p. ISBN: 9789734678495
7. OECD PISA 2015 *DraftScience Framework*. Disponibil: <https://www.oecdilibrary.org/docserver/9789264305274en.pdf?expires=1674655476&id=id&accname=guest&checksum=3015D1D063EF849829F18487FFC4F8F1>. Citat [12.04.2023].
8. WINTERTON, J., DELAMARE, F. STRINGFELLOW, LE DEIST E. *Typology of knowledge, skillsandcompetences: clarification of the concept andprototype*. Luxembourg: Office for OfficialPublications of the European Communities, 2006. ISBN 92-896-0427-1 Disponibil: 3048_en.pdf (europa.eu). Citat [12.04.2023].